

УДК 316.628-057.36

Уляна Богданівна Михайлишин,

*завідувач кафедри психології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
кандидат психологічних наук, доцент*

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО РОСТУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Показано роль мотивації як фактору професійного росту працівника ОВС. Представлено різні підходи до класифікації мотивів вступу на службу до ОВС. Описано комплекс мотивів, пов'язаних з самим процесом трудової діяльності.

Рівень підготовленості працівника до професійної діяльності завжди пов'язаний з особливостями його особистості, сукупність яких характеризує ступінь розвитку здібностей до даної професії.

Професійна діяльність працівника ОВС здійснюється в реальному світі, який створено складною системою суб'єктно-об'єктних відносин. Ефективність цих відносин забезпечується всією системою психологічної організації особистості працівника. Головне місце в ній, займає мотивація. Вивчення та дослідження мотивації, а саме – переважання того чи іншого мотиву при виконанні професійних обов'язків є досить важливим для діяльності працівника ОВС. Навіть при наявності у працівника всіх інших професійно важливих розвинених якостей, професійна діяльність його не буде в повній мірі ефективною до тих пір, поки він не буде зацікавлений у результатах своєї праці. Іншими словами, при відсутності у працівника того чи іншого мотиву або при низькому рівні його вираженості, це буде негативно впливати на виконання ним професійних обов'язків.

Підхід, пов'язаний з онтогенетичними факторами, дозволяє розглядати потенційно індивідуальні мотиви як феномени, властиві окремо взятому суб'єкту в формі суб'єктно-об'єктних цінностей, ідеалів, інтересів, проектів, які можуть, у випадку екстернальних і інтернальних соціоумів мати сильну інтенсивно-побуджуючу силу і стати вже динамічно-функціональними мотивами. Сама діяльність суб'єкта, в тому числі і працівника ОВС, може обумовлюватися відразу декількома мотивами, тобто бути полімотивованою. Усвідомлений вибір мотиву (мотивів) визначається потребами суб'єкта, а також об'єктивними умовами. Певна ситуація може перешкоджати реалізації мотиву, або ж допомагати у вирішенні актуальної задачі.

Таким чином, можна прийти до висновку, що в залежності від того, яким мотивом активізується діяльність, від цього може залежати і її ефективність.

Мотиви, якими керується людина працівник, об'єднуються в поняття мотивації. **Мотивація** – це поліпозиви, які викликають, на відміну від одного мотиву, активізацію всього організму, функціональних систем. Поняття мотивації можна зустріти скрізь, де йде мова про цілеспрямовану поведінку людини в визначених з великою ймовірністю соціально-онтологічних ситуаціях.

В психологічній літературі існують спроби аналізу та опису професійної мотивації працівників ОВС (В. Г. Андросюк, Г. О. Юхновець, Л. І. Казміренко, В. С. Медведєв [1], В. І. Барко [2], В. Л. Васильєв [3] та ін.).

Так, А. Н. Роша [8] описує професійні мотиви та виділяє **4 групи мотивів**:

- 1) стійкий інтерес до професії (захоплення професією ще з середньої школи);
- 2) прагнення стати працівником ОВС, під впливом родичів;
- 3) вплив книг та кінофільмів;
- 4) так звана «тимчасова» мотивація, коли людина мріє про іншу спеціальність, але за якихось обставин йде на службу до ОВС.

В. Г. Андросюк [1] розглядає професійну спрямованість працівника ОВС. Він відмічає, що адекватно сформована професійна спрямованість передбачає внутрішнє прийняття своєї професії, стійке позитивне емоційне відношення до неї, професійну гордість. Автор виділяє такі групи мотивів:

- пов'язані з об'єктивним змістом діяльності (особиста участь у боротьбі зі злочинністю, забезпечення правопорядку, захист прав громадян та ін.);
- пов'язані з зовнішніми атрибутами діяльності, умовами її виконання (можливість застосування владних повноважень, престижність, форма та ін.);
- пов'язані з діяльністю як засобом вирішення матеріально-побутових проблем та задоволення особистісних потреб.

Найбільш повною, диференційованою та придатною до практичного використання є класифікація В. Л. Васильєва [3], який виділяє 5 типів професійної мотивації:

1. **Адекватний** – характеризується узгодженістю ціннісних орієнтацій та пов'язаних з ними професійних мотивів з реальною, суспільно-значущою поведінкою особистості, які відповідають вимогам професії та етичного характеру.

2. **Ситуаційний** – вирішальний вплив на вибір професії мають зовнішні фактори: матеріально-побутова зацікавленість, зовнішній престиж професії і т. п.

3. **Конформістський** – вибір професії відбувається під впливом референтної групи, норми якої для людини є головним регулятором поведінки. Такі люди випадково опиняються на службі в ОВС.

4. **Компенсаторний** – зустрічається у людей, що обирають професію працівника ОВС як галузь діяльності, в якій є можливість подолати в особі слабкі риси характеру завдяки оволодінню професією, що вимагає прояву мужності, самостійності, рішучості й тому подібного.

5. **Кримінальний** – характеризується неявною антисоціальною спрямованістю що, як правило, маскується правильними поясненнями. Ці люди можуть використовувати професію у своїх цілях, які не відповідають вимогам, що постають перед професіоналом.

Проте, не дивлячись на важливість мотивації для ефективності службової діяльності, мотивація працівників міліції досліджується лише при професійному відборі.

Отже, **мотивація** – це спонукання, що викликає активність організму та визначає її спрямованість.

В процесі усвідомлення мотивів діяльності або поведінки виникають і формуються такі функції мотиву як: спонукальна, спрямовуюча та регулююча. Саме ці три функції визначають і впливають на ефективність діяльності працівників ОВС.

Мотиваційна сфера працівника може бути як позитивною, так і негативною стосовно діяльності; тобто позитивно чи негативно впливати на діяльність [4; 5]. Зміцненню мотивації та її розвитку, підвищенню її стійкості сприяють багато факторів: пізнання життя суспільства, існуючих суспільних відносин; цілеспрямоване виховання особистості, формування її спрямованості; систематична ефективна діяльність, оптимальна її організація, своєчасний оціночний вплив; позитивний вплив колективу та ін.

Отже, ознайомившись з підходами до класифікації мотивів вступу на службу до ОВС, зупинимось на мотивах, пов'язаних з процесом трудової діяльності.

Вибір майбутньої професії працівником міліції представляє собою складне соціальне явище, що детерміноване певними факторами. В системі таких факторів, при визначальному значенні загальних соціально-економічних умов життя людей, в організації поведінки індивіда важливе місце займають його уявлення про суспільну оцінку професії, її престиж. Ціннісні уявлення про професію є формою прояву ціннісних орієнтацій особистості й тому можуть бути розглянуті як регулятори поведінки. Значення цих цінностей дає можливість передбачити вибір професії та характер виконання професійної діяльності працівником міліції [6].

Мотиви, що приводять працівника міліції до певних форм праці та до певного рівня здійснення трудової діяльності, можуть полягати не тільки в отриманні певних благ за свою працю, але й відповідного соціального стану, якого він набуває завдяки здійсненню трудової діяльності власне такого характеру, що безпосередньо з ним пов'язаний.

На вибір відповідної трудової діяльності, на характер її виконання впливає комплекс мотивів. Крім того, певний комплекс мотивів може бути пов'язаний з самим процесом діяльності. Мотиви ці можуть носити різний характер: звичка до роботи; задоволення під час процесу діяльності або наприкінці цього процесу; переживання задоволення від прояву активності в праці та позитивної самооцінки; відчуття творчості під час здійснення професійної діяльності, що робить цінним сам процес діяльності.

Процес професійної діяльності працівників міліції здійснюється у спільній діяльності з іншими людьми. Ця спільна діяльність має різний характер. Але ж у всіх випадках діяльність працівника пов'язана з певним колективом. На мотивації діяльності (позитивно чи негативно) позначається те, які відносини існують в тому колективі, з яким він пов'язаний, його стосунки з окремими членами колективу, відношення до нього колективу в цілому. Специфіка соціальних зв'язків з колективом та його членами, також, як і характер безпосередніх трудових зв'язків з окремими членами колективу, впливає дезорганізуючи або стимулюючи на процес трудової діяльності працівника.

Іноді зв'язки з колективом мають вторинне значення і тому визначають трудову мотивацію працівника, а іноді вони набувають риси домінуючого фактора у мотивації, призводять до зміни місця праці, спеціальності або примушують відмовитися від перспектив, які може надати інше місце.

В ході виконання професійних обов'язків формується психологічна функціональна система діяльності, яка відповідає вимогам даної професії. Остаточний вибір професійної діяльності як основної відбувається при наявності адекватної системи мотивів.

Список літератури:

1. Професійна психологія в органах внутрішніх справ: загальна частина : курс лекцій / Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Юхновець Г. О., Медведєв В. С. – К. : Укр. акад. внутр. справ, 1995. – 111 с.

2. Барко В. И. Исследование характерологических особенностей участковых инспекторов милиции / В. И. Барко, И. О. Шматко // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 1996. – № 1. – С. 28–31.

3. Гамезо М. В. Атлас по психологии : информ.-метод. пособие к курсу «Психология человека» / М. В. Гамезо, И. А. Домашенко. – М. : Пед. о-во России, 2004. – 276 с.

4. Гуревич К. М. Профессиональная пригодность и основные свойства нервной системы / К. М. Гуревич. – М. : Наука, 1970. – 272 с.

5. Небылицын В. Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий / В. Д. Небылицын. – М. : Наука, 1976. – 336 с.

6. Павлов И. П. Полное собрание сочинений / И. П. Павлов. – 2-е изд., доп. – М. ; Л. : АН СССР, 1951. – Т. 3. – Кн. 1. – 390 с.

7. Москаленко А. П. Професійна мотивація працівників ОВС: вивчення та корекція : наук.-практ. посіб. / Москаленко А. П., Кобзін Д. О., Стародубцев А. А. ; відп. ред. проф. Соколов В. О. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. – 98 с.

8. Роша А. Н. Профессиональная ориентация и профессиональный отбор в органах внутренних дел / А. Н. Роша. – М. : Аккад. МВД РФ, 1989. – 115 с.

Одержано 11.02.2014